

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu PhDr. Mileny Šubrtovej, Ph.D.

Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež

PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D., je v oblasti teórie a dejín českej literatúry pre deti a mládež dnes už známou osobnosťou, o čom svedčí rozsiahla publikačná činnosť, množstvo ohlasov na ňu, pôsobenie v zahraničí, účasť a vystúpenie na medzinárodných konferenciách atď. Jej podiel na príprave mnohých významných odborných a vedeckých publikácií (*Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000; Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež v 90. letech XX. Století; ŘEŘICHOVÁ, V. – DOROVSKÝ, I.: Autoři světové literatury pro děti a mládež Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1. Zahraniční spisovatelé atď.*) vypovedá o jej rozhládenosti v danej problematike a vedeckej erudícii. Jej publikácia *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež* rezonovala nielen v Čechách, ale i na Slovensku, kde autorka je známa z vystúpení na viacerých konferenciách.

Predložená habilitačná práca nadväzuje na spomenuté dielo, ktoré v značnej miere rozširuje a prehľbuje. Hneď na úvod pokladám za potrebné zdôrazniť, že málokedy sa stretávame s tak komplexne spracovanou problematikou, ako je to v prípade práce M. Šubrtovej. Určite jej v tom pomohli pobyty v zahraničí, kde sa zoznámila s danou problematikou a jej odbornou reflexiou. Práca zároveň svedčí o záujme českých prekladateľov a vydavateľov, ktorí knihy s problematikou smrti preložili do češtiny, a tak jej umožnili s prehľadom a dôkladne interpretovať diela svetovej i českej literatúry s témou smrti. Práca M. Šubrtovej vykazuje premyslenú kompozíciu, logické prepájanie čiastkových problémov tvoriacich pôsobivý a presvedčivý celok. Veľmi dobre sa číta nielen kvôli zaujímavosti témy, ale aj pre spôsob spracovania a štylistickú ľahkosť.

Možno súhlasiť s autorkou, že téma smrti nie je zvlášť vyhľadávaná v intencionálnej domácej tvorbe pre deti a mládež, no napriek tomu sa detský príjemca so smrťou stretáva denno-denne na obrazovkách televízorov a v počítačových hrách. Možno viac ako kedykoľvek predtým. Toto stretnutie je najčastejšie chápané ako forma hry, kde nejde o nič dôležité, lebo obľúbený hrdina vždy vyhráva a smrť nepriateľa je iba prirodzenou odplatou či trestom. Pritom dieťa neuvažuje o hodnote, ktorú smrť predstavuje, o jej funkcii v skutočnom živote a už vôbec nie o prístupe k jej reflexii. M. Šubrtová k tomu pripája aj závažnú skutočnosť, že, citujem: „...v psychológii i dětské psychiatrii se problematika dítěte a jeho vnímání smrti dlouhodobě obcházela... a dětské myšlení se při interpretaci výsledků (výskumů) mnohdy vtěsňovalo do dospělých schémat“ (s. 13).

Autorka k reflektovaniu problematiky smrti pristupuje z rozličných stránok, opiera sa vo svojom výskume nielen o literárnu vedu, ale aj psychológiu, medicínu, náboženstvo atď., čo jej neskôr pomáha napríklad pri kategorizácii formy výskytu smrti v detskej literatúre.

V kapitole Smrť ako prirodzená súčasť života sa venuje interpretácii predovšetkým diel zahraničných autorov, kde smrť sa chápe ako obeť, čo v súčasnej lektúre absentuje a následne sa tak ochudobňuje etická oblasť zasahujúca do života človeka. V tejto súvislosti bolo možné spomenúť ešte vynikajúci román maďarského autora Ferencza Molnára Chlapci z Pavlovskej ulice, kde detský hrdina sa obetuje za svojich priateľov. V stredoeurópskom kontexte 20. stor. tento román patril k známym a často prekladaným dielam.

Zaujímavá je časť, kde sa spomínajú reedície známych diel a spôsob, ako sa narába s pôvodným textom. Často ide aj o nepochopenie a deformovanie originálu.

Piata kapitola, tvoriaca gro habilitačnej práce, pojednáva o rozličných podobách smrti, vytvára akúsi typológiu zobrazení smrti. Treba vyzdvihnúť komplexné interpretačné sondy do vybraných diel svetovej i českej literatúry. Pri ich čítaní si uvedomujeme, akú silu predstavujú tieto diela a ako pomáhajú pri uvedomovaní si hodnoty života. Interpretácie sú napísané sugestívne a priamo nútia čitateľa siahnuť za daným dielom.

V kapitole, kde smrť sa predstavuje v podobe metafory, zaujali interpretácie nielen pôvodných diel, ako napr. príbeh Pinocchia, ale aj ich remakov, kde autorka preukázala hlboké vedomosti a rozhľad v problematike.

V prípade, keď upozorňuje na nedostatočnú reakciu českých odborníkov počas socializmu na niektoré vynikajúce diela v zahraničí, napr. v súvislosti s Schmittovým cyklom „o neviditeľnom“, sa plasticky ukázalo, ako vtedajšia ideológia ovplyvňovala vkus a názory odborníkov. Daný stav bol podmienený požiadavkou vychvaľovania pozitívnych rysov socialistického zriadenia, kde sa nemohli vyskytnúť negatívne javy a smrť detí už vôbec nie.

Autorka sa k interpretovaným dielam stavia aj kriticky a upozorňuje na chyby, ktoré by si odborníci mali všimnúť.

V súvislosti s niektorými príkladmi smrti v literatúre však môže vzniknúť otázka, či niektoré situácie nepôsobia návodovo.

Dôležité je aj záverečné sumarizovanie zistených nových javov v danej problematike. Autorka sa vyslovuje k témam, ktoré ešte donedávna boli tabuizované. K tomu iba poznámka, že obchádzanie smrti v dielach pre deti a mládež na Slovensku trvalo ešte veľmi dlho aj po r. 1989 v snahe nenarušiť idylické detstvo dnešných detí, pričom sa nedomyslel dopad tohto mylného správania.

Práca Mileny Šubrtovej smeruje k poznaniu, že deti nie sú dostatočne pripravované prijímať smrť ako prirodzenú súčasť ľudskej existencie. Aj preto jej zistenia i rozborby by mohli pomôcť tento nedostatok preklenúť a doplniť vo výchove detského čitateľa.

A na záver iba konštatovanie, že istý čas bol záujem vedeckej verejnosti o detskú literatúru v Čechách stíšený, preto osobnosť typu PhDr. Mileny Šubrtovej značne pozdvihne jej miesto a postavenie v rámci národnej literatúry.

Keďže habilitačná práca PhDr. Mileny Šubrtovej, Ph.D., **Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež** dostatočne vyčerpáva zvolenú problematiku a splňa požiadavky štandardne kladené na úroveň habilitačných prác v danom odbore, navrhujem ju na obhajobu a po úspešnom habilitačnom konaní udeliť PhDr. Milene Šubrtovej, Ph.D. vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore česká literatúra.

Nitra 13. 3. 2013

Prof. PhDr. Marta Žilková, PhD.

